

Hogy bántak Szurmay Sándor volt honvédelmi miniszterrel letartóztatása és fogsága alatt!

Szurmay gyalogsági tábormok volt szives tudósítónak következőkben elmondani azt, hogyan bántak vele letartóztatása és fogsága alatt:

— Fogságom — az első életemben — még a Károlyi Mihály regime alatt, 1919 február 25-én este ¼9 órakor kezdődött, amidőn Kéry Károly dr., rendőrkapitány két detektívvel megjelent lakásomon és őrizetbe vett azzal, hogy reggel 5 órára legyenek kész az utra, mert vidékre visznek, ahol internálnak.

Hiába tiltakoztam törvényellenes őrizetbe vételem és elszállításom ellen, hiába hivatkoztam arra, hogy két hete használom a Császár-fürdő iszapkuráját a hareléren szerzett rheumám ellen, hiába jelentettem ki, hogy veszélyeztetik egészségemet, ha nem engednek még két hetet a kura befejezésére, Nagy Vince, akkori belügyminiszter ridegen elutasította Kéry rendőrkapitány ebbeli előterjesztését azzal, hogy elszállításom másnap végrehajtandó, de néhány nap múlva megadják a lehetőségét annak, hogy folytathassam a fürdőkúrát.

Szurmay Sándor.

Február 26-án reggel 5 órakor csipős hidegben, nyitott autón kivitték a pályaudvarra és báró Sztéryni József barátommal együtt végighurcolták fütetlen vasuti kocsiban, fütetlen szállodai szobákban át a félországon, míg 51 órás herce-hurca után a cisztercita-rend szentgotthárdi klostromban végre megmelegedhettünk. Ott az eskortálásunkra kiküldött két rendőrtisztviselő és négy detektív — akik az egész uton, bár szigorúan követték a kapott utasításokat, mégis igen tisztességesen és emberségesen viselkedtek — átadtak egy határrendőrségi kapitánynak, aki tizenkét főnyi legénységével, őrzésünkkel volt megbizva és aki kijelentette, hogy jövő és menő leveleinket cenzurálni fogja, hogy látogatót csak az ő jelenlétében fogadhatunk és a kertben csakis az ő jelenlétében sétálhatunk.

A klostrom perjele, dr. Piszter Imre ur, dacára annak, hogy jövetelünkről sem előre, sem utólag hivatalos értesítést nem kapott, igen szívélyesen fogadott és ő, valamint összes rendtársai, de különösen Kassuba Domokos alperjel és Weber Arnulf jószágkormányzó a világon mindent elkövettek, hogy otlétünket minél türhetőbbé és kellemesebbé tegyék. Kitünő ellátás és elhelyezés, valamint a határrendőrség szigorú, de tisztességes magatartása mellett sétával, olvasással igen gyorsan telt el négy hét, amidőn március 25-én reggel két budapesti detektív beállított acélból, hogy a félóra múlva induló vonattal elszállítsanak Budapestre. Sztéryni barátommal együtt egészségi állapotunkra való tekintettel — még ágyban voltunk — ellenezük ezt a gyorsárúként való elszállítást és mivel a hatósági orvos is pártolta kívánságunkat és a vonat már elindult, csak másnap bucsuztunk kedves házigazdáinktól.

Budapesten, este 11 órakor megérkezve, órákra terjedő várakozás után a pályaudvaron azon kívánságunkat, hogy gyógykezelésünk céljából szanatóriumban helyezzenek el, felsőbb utasításra akként döntöttek el, hogy a gyűjtőfogház rabkórházába szállítottak, ahol éjjel után 1 órakor külön-külön cellában helyeztek el.

Itt már a kommunizmus világa virradt reánk. Wekerlével, aki néhány nappal előbb ugyancsak a rabkórházba

került és Sztérynyivel nem volt szabad még a három órára engedélyezett séta alatt sem érintkeznünk. Vérig megálázó volt a helyzet és türhetetlen! A kórház egész télen át nem volt fűtve; 8 fok meleg a cellában még április és májusban is; a cellába zárás este 6-tól (ünnepek, vasárnap délután 3-tól) másnap reggel 7-ig és a déli órákban ¼12—¼2 óráig; jobbra-balra a cellákban gyilkosok, rablók, zsebmetszők voltak szomszédságunkban, ezek takarították a cellát is, tehát érintkeznünk kellett velük mint rabtársakkal. A tisztességesen és emberségesen gondolkozó igazgatóság mindent megkísérelt, hogy az állapotokon segítsen, de minden a helyzet javítását célzó kívánság felsőbb helyről elutasított azzal, hogy „hadd pusztuljanak a kutyák”. A kórház derék orvosának és igazgatójának javaslatát, hogy termális gyógykezelésemet tegyék lehetővé, dr. László Jenő, aki a fegyházak teljhatalmu kormánybiztosa volt, egyszerűen szétépte és a papirkosárba dobta, később egy ugyanolyan javaslatot szintén elvetettek, úgy, hogy amit a legnagyobb bűnöstől sehol a világon sem szoktak megtagadni: a gyógykezelést — az tölem az egész öt és egynegyed hó alatt állandóan, az orvosok ebbeli javaslatai dacára megtagadták. Az idegen missziók egyik képviselője önként háromszor is járt Kun Bélánál ez ügyben, míg az végül kijelentette, hogy ne fáradjon ebben a dologban, hisz oly hóhér vagyok, aki nem érdemli meg a kiméleletet. Kun Béla e kérdésben ugyanazt a követelést, mint Károlyi Mihály és kormánya, valamint a ponyvairódalom egyes hősei, akik az ellenem való izgatást már az elfogatásomaf megelőző hónapokban megkezdették. Így maradtam én végig, vagyis a tanácsrendszer bukásáig, augusztus 3-ig a rabkórházban.

Két politikai megbízott vasmunkás gondoskodott arról, hogy a gyűjtőfogház igazgatóságának kezei teljesen megköttessenek. Mindenbe beleavakoztak és a politikai foglyokkal szemben minden kiméletről megfélekedtek. Durva kifakadásokat még Wekerlével szemben is halottam.

Néhány heti otlét után kisebb könnyebbségeket engedtek. Beszélgethettünk is egymással és a politikai megbízottak némileg megszeliidültek. Bár megkaptuk a Népszavát és Vörös Ujságot, sőt időszakonként a bécsi lapokat is, melyeknek sorai között sokat olvashattunk, mégis a tanácskormány helyzetének igaz fokmérője a politikai megbízottak magatartása volt. Midőn rosszul állott az ügyük, egy napokon át nem láttuk vagy, ha láttuk is őket, igen elnézőek voltak.

A család látogatásait néha hetekre — így a juniusi ellenforradalom után — egyáltalában teljesen és végig beszüntették, sőt ezen ellenforradalom után egy új, már kipróbált szigorú politikai megbízott jött a fogházba, aki az igazgatóság tisztviselőinek is megtiltotta az érintkezést a politikai foglyokkal.

A kórházi kenyér igen jó volt, sokkal jobb, mint a városi, de kevés. Az ebéd, mely levesből és főzelékből állott, egy izletes nagy darab hussal, vagy főzelékből és főtt tésztaból, elég jónak volt mondható. A reggeli és vacsora ritkán volt élvezhető. Rendesen levesnek nevezett sótalán, meleg vizet, amit a rabok sem tudtak megenni. A legtöbb politikai fogoly, így én is, kívülről étkeztünk, ami meg volt engedve.

Kétszer volt házkutatás a fogházban. Egyszer éjjeli négy órakor, egyszer délután. Hogy mit kerestek, azt máig sem tudom.

Minden méltatlanság és az ebből néha-néha fakadó keserűség dacára emelt fővel és jó kedélyben töltöttem ki a 23 hetes rabságot, amit annak a józan megfontolásnak köszönhettem, hogy kezdettől fogva, teljesen ellentétben

majdnem minden más politikai fogollyal, akik szakadatlanul a szabadulásra törekedtek, én megalkudtam a helyzettel és tudtam azt, amiként be is következett, hogy amint elsőnek fogtak el, utolsónak fogok szabadulni, de csak a tanácskormány bukása után. Előbb nem is óhajtottam azt. De végül tudtam azt is, hogy meggyilkolhatnak ugyan,

de vádat semmi irányban nem kövélhetnek ellenem, tehát el nem ítéltetnek és egészen hiába kutatják át nagy apparátussal a honvédelmi miniszterium egész irattárát, ott semmit nem találhatnak, hisz a jog, igazság, méltányosság és jóakarát volt vezérelvem minden munkámban, tehát szemrehányás nem érhet.

Hogyan bántak velem a bolsevizmus idejében letartóztatásom és fogságom alatt?

Irla: *Báró SZTERÉNYI JÓZSEF ny. kereskedem'gyi min'ster.*

Százötvenkilenc napig nélkülöztem a szabadságot. Ennyi ideig tartó fogságot kellett elszenvednem azért, mert miniszter voltam és igyekeztem kötelességemet teljesíteni. Törvénytelen elfogatásom még a Károlyi-Berinkei „kormány” alatt és rendelkezésére történt a — bolsevizmusnak hozott áldozat gyanánt. A bolsevisták ugyanis kezdtek komolyan kellemetlenkedni, utcai támadásra került a sor, több halottal. Polgári részről erősebb rendszabályokat sürgettek és az önkinevezte kormány már nem tudott ellentállani. Látszólag tenni kellett valamit, elhatározta tehát, hogy elfogattja vezetőiket. Ennek ára volt bármily furesán hangozzék is —

a volt kormányok tagjainak letartóztatása. A kormány szocialista tagjai csak ily feltétel alatt voltak hajlandók bolsevista barátaik látszólagos üldözéséhez hozzájárulni. Eredetileg nyolc volt miniszter letartóztatásáról volt szó, utóbb csak ketten maradtunk Szurmay Sándor báró ny. honvédelmi miniszter barátommal.

Letartóztatásunkat „internálás”-nak nevezték. Hogy nem volt törvényes alapja, mit törődtek ily csekélységgel

Br. Sztérényi József.

azok a vitéz legények, kik akkor diktátori hatalmat gyakoroltak az ország fölött!

Február 25-én este féltíz felé megjelent nálam egy rendőrtanácsos két detektív kíséretében, közlendő velem „a minisztertanács” határozatát és azonnal őrizetbe is vett, de lakásomon csak másnap reggel öt óráig, amikor vidékre fog szállítani. Az erőszaknak engednem kellett. Másnap reggel elvitték, nem törődve azzal, hogy orvosi kezelés alatt állottam. Fütetlen vasuti kocsiiban nyertünk elhelyezést. Egy pillanatra sem hagytak felügyelet nélkül, sőt a rendőri kíséreten kívül még tizenkét fegyveres háttérrendőr is volt ugyanabban a kocsiiban elhelyezve egy kapitány vezetésével. Így utaztunk Szombathelyig, ahol ismét fütetlen szállodában helyeztek el. Egész télen nem is volt fütve. Itt kellett maradnunk a legszigorubb felügyelet alatt két éjszaka és egy nap, amíg eldőlt, hogy hova is visznek. Végre harmadnap reggel Szentgotthárdra vitték, az ottani cisztercita kolostorba. Az Isten vezérelt oda. Mélyen és hazafiasan érző egyházi férfiakhoz kerülünk, akik velünk éreztek és minden tőlük telhetőt megtettek sorsunk enyhítésére. Ugyanazt a bizonyítványt kiállíthatom az őrizetünkre rendelt háttérrendőrségi személynél is, mely szigorú őrizeti utasításait a legmesszebbmenő figyelemmel igyekezett teljesíteni. A kolostor kertjén kívül mennünk nem volt szabad, a kertbe is csak kísérettel. Látogatót fogadni csak engedéllyel és a tiszt jelenlétében.

Itt talált bennünket a bolsevisták uralomra jutása. A hírhedt Károlyi-Berinkei kormány egyik utolsó intézkedésével megszüntette az elfogott bolsevisták fogságát,

bennünket azonban fogva tartott és átadott a bolsevista kormánynak. Ez március 21-én jutott hatalomra és már március 23-án elrendelte felszállításunkat Budapestre. Betegen, vesevérzés után feküdtem, mikor március 25-én reggel megjelent két detektív, hogy azonnal keljek velük utra. Az előhívott hatósági orvosok tiltakoztak az elszállítás ellen, betegségekre való tekintettel, de ki fog törődni ily csekélységgel! Nagy kegyesen megengedték, hogy az utazást másnapra halasszuk. Március 26-án éjjel érkezünk — ismét szigorú felügyelet alatt — Budapestre. Hiába kértem táviratilag súlyos betegségekre való tekintettel — 38 fokos lázban tettem meg az utazást — kórházba való elhelyezésem, a pályaudvarról egyik detektív még éjjel külön is felhívta ezért telefonon a belügyi népbiztost. A válasz az volt, hogy nem változtat rendelkezésin. Így kerültem éjjel fél egykor a gyűjtőfogházba, hol egy rendes rabzárkába helyeztek el, ismét fütetlen helyiségbe 6—7 fok mellett. Ez volt ott a rendes hőmérsék. A rabágyon még a szennyes ágynemű, melyet a zárka beteg lakója használt, ebbe kellett volna befeküdnöm. Ott virrasztottam úgy a hideg zárkában reggelig, amikor megengedték, hogy hazulról hozassak be ágyneműt. Ez és a saját költségemen való éjelmezés voltak egyedüli kedvezményeim, egyébként az volt a sorsom, mint bármely közönséges gonosztevő. A legszigorubb elbánásban részesültünk — akkor együtt voltunk Wekerle és Szurmay — de négy héten át meg volt tiltva egyetlen szót is beszélnünk egymással, családunk tagjai is csak a forradalmi törvényszék engedélyével jöhettek be egy-egy órára látogatóba. Közel hat hétig voltam itt fogva, az idő legnagyobb részét súlyos betegséggel, ágyban töltve. Hiába javasolták az orvosok szanatóriumba vagy klinikára való elhelyezésem, a válasz mindig elutasító volt. A bolsevista vezeték valóságos társas életet éltek volt itt, nekünk a legsúlyosabb elzárkózást kellett elszenvednünk. Külön emberek figyelték meg, nem érintkezünk-e mégis egymással? Helyzetünk csak a fogház személyzete enyhítette, mely az igazgatótól az utolsó fegyőrig az adott viszonyok között lehető legmesszebbmenő előzékenységet tanúsította velünk. Valami különös atrocitás nem fordult elő ottani tartózkodásom alatt.

Május 2-án végre — újabb orvosi felülvizsgálat alapján — súlyos vese- és epeköbajomra való tekintettel szanatóriumba szállítottak be, ahol azután teljes három hónapig voltam kiváló orvosi kezelés mellett. A fogság jellege azonban egyébként itt is fennállott, állandó detektívek voltak ott éjjel-nappal őrizetünkre. Nem egyszer zavartak fel éjnek idején, hogy elvisznek onnan ismét, így pl. a júniusi ellenforradalom éjszakáján is három óra tájban, ami azután megismétlődött. Kedvenc intézkedésük volt ezeknek az embereknek, hogy mindig éjjel zavartak bennünket. Még a tanácsköztársaság bukását megelőző két éjszakán is megröghantak így, egyszer egy 25—30 főből álló csapattal tett kísérletet, hogy hatalmukba kerítsenek.

A legborzasztóbb a bizonytalanság érzete volt: szentgotthárdi kényszertartózkodásunk kivételével soha sem tudhattuk este, hogy mi lesz velünk reggel.